

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ НЕСТАНДАРТНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

Постановка проблеми. Робота перекладача, як правило, пов'язана з різноманіттям тематики, обсягів окремих замовлень, ритмічності [2; 4]. Такі особливості можуть бути притаманними також і для інших професій, в особливості це характерно для складних соціально-економічних ситуацій в країні та в світі. Але робота перекладача, яка має свою специфіку, у значній мірі під впливом соціально-економічних факторів. Різноманіття та неритмічність збільшуються в роботі перекладача в часи переходу до економіки різних форм власності, коли виникає велика кількість малих і середніх підприємств, інших суб'єктів економічної діяльності. Одночасно це супроводжується розширенням міжнародних контактів, як з боку держави, так і з боку інших фізичних та юридичних осіб. Складається ситуація, яка різко відрізняється від попереднього періоду планової економіки, коли міжнародні відносини були переважно справою держави та сферою діяльності крупних організацій і підприємств. За таких умов у перекладача було більше можливостей працювати на постійній роботі з відносно стабільними умовами, тобто, в першу чергу, обсягами, тематикою, ритмічністю професійних завдань. Стабільною була і винагорода за працю. Це серед іншого пояснюється тим, що для великих організацій або великих проектів було зручно утримувати одного або декілька перекладачів на постійній роботі, оплачувати їхню діяльність, оскільки оплата роботи перекладача, як правило, складала дуже незначну долю від загальних обсягів виробництва великих підприємств або від вартості великих проектів. За таких умов не було проблемою помірно оплатити працю перекладача у розмірі, достатньому для пристойного існування.

У змішаній економіці, коли існує велика кількість суб'єктів економічної діяльності, як правило, малих та середніх, одній невеликій організації вже набагато складніше утримувати одного або декілька перекладачів на постійній роботі, оскільки незначні обсяги перекладів часто не забезпечують перекладача постійною роботою в стабільному ритмі. Трапляються навіть ситуації, коли на рік одна організація потребує лише одну-дві сторінки текстів для перекладу. Тому зростає ймовірність, що перекладач не матиме можливості працювати на постійній роботі, мати стабільну заробітну плату.

Безробіття або часткова зайнятість, яка може не забезпечувати в повному обсязі задоволення потреб працівника та його сім'ї, часто призводить до стресової ситуації. Все це стосується (а часто і в більшій мірі) і перекладачів з їхньою професійною специфікою. Часто така ситуація пов'язана для випускника вищої школи з психологічною депресією різних рівнів, з виникненням і переживанням низької самооцінки, коли випускник вважає, що навчальний заклад дав йому недостатню підготовку або він сам не засвоїв необхідний для роботи матеріал або, що він не має достатніх здібностей, щоб задовольнити замовників та роботодавців. Все це ще більше підсилює невпевненість фахівця в процесі пошуку роботи та працевлаштування. Така ситуація в деяких випадках може призвести до різкого погіршення матеріальних умов життя випускника та його сім'ї. Іноді це пов'язане зі зміною професії або видів виконуваних робіт, що сприятиме зменшенню (втраті) кваліфікації випускника, що створить ще більші труднощі для працевлаштування за спеціальністю, одержаною в вищому навчальному закладі. Такі труднощі найчастіше спостерігаються у випускників, орієнтованих на якийсь один вид роботи, на постійну роботу. Тому одним із напрямків формування професійної компетентності перекладача може бути і створення різнобічного уявлення про професію та форми її реалізації. Зокрема, це питання зайнятості та працевлаштування.

Попередній досвід. Відомо, що загальне уявлення про працевлаштування та зайнятість формують державні та недержавні служби зайнятості, спеціальна література (журнали та книги) з питань пошуку роботи та працевлаштування. Незважаючи на позитивний вплив такої

діяльності та значну кількість корисних порад, це все ж загальна інформація, яка не враховує специфіку діяльності перекладача. Тому вже у вищій школі необхідно готувати перекладача для роботи не тільки в складних (нестандартних) професійних умовах (враховуючи різноманітність тематики, жанрів, обсягів текстів, умов перекладу, різну ритмічність роботи), але й в складних економічних ситуаціях. Це – робота в декількох (багатьох) організаціях, з багатьма замовниками, готовність використовувати можливості роботи з різним професійним та соціальним статусом (державний службовець; особа, яка працює за наймом у державних або недержавних організаціях; особа вільної професії; особа з випадковою зайнятістю тощо). Таку роботу можуть проводити зі студентами у формі розповідей, бесід (індивідуальних або колективних) керівники, куратори навчальних груп, викладачі (в першу чергу, спеціальних дисциплін: теорія та практика перекладу, спецкурси за видами перекладу тощо), працівники, які ведуть позааудиторну роботу зі студентами (наприклад, керівники наукових груп, гуртків, товариств).

Виклад основного матеріалу. У даній роботі ми розглянемо особливості такої форми зайнятості, як випадкова зайнятість (*casual employment*, *случайная занятость*) [1, с.146; 5]. Цей вид зайнятості вважається найбільш нестабільною формою зайнятості [1, с.146]. Він має значення для осіб будь-якої професії в економіках будь-якого типу, тим більш про такий вид зайнятості повинні мати уявлення з урахуванням специфіки професії перекладача. В дослідженнях з питань зайнятості знання іноземних мов вважається цінним ресурсом саме для робіт з випадковою зайнятістю [1, с.149], а переклади з іноземних мов входять до переліку найбільш типових видів діяльності з випадковою зайнятістю поряд із автомобільними перевезеннями, разовими ремонтними послугами, прибиранням квартир та доглядом за дітьми [1, с.147].

Ознаками випадкових трудових відносин можна вважати (серед інших) їх короткотерміновий характер та часто відсутність будь-якого офіційного оформлення. До випадково зайнятих можна віднести осіб, які не мають постійної зайнятості та виконують різні разові нерегулярні роботи [1, с.146].

Випадкова зайнятість зустрічається в економіках будь-якого типу. Спостереження в різних країнах свідчать, що така зайнятість негативно пов'язана з рівнем економічного розвитку. Так, в країнах, що розвиваються, для випадково зайнятих осіб набагато вище, ніж у розвинених країнах. Для країн з перехідною економікою випадкова зайнятість має особливе значення, оскільки кількість осіб, які заробляють собі на життя у такий спосіб, різко зростає. Цьому сприяє ситуація невизначеності в економіці таких країн [1, с.147].

За даними [1, с.148], у вітчизняній літературі практично немає спеціальних досліджень, які були б присвячені феномену випадкової зайнятості. Тому це явище ще очікує досліджень в економіці, філософії, психології, педагогіці (в першу чергу, в професійній педагогіці, в теорії та методиці професійної освіти), в юридичних науках. Але вже сьогодні можна стверджувати, що випадкову зайнятість не слід розглядати тільки як негативне явище. Ця форма трудової діяльності може мати в деяких випадках переваги перед іншими формами. З точки зору працівників, переваги випадкової зайнятості полягають в тому, що «по-перше, вона залишає більше вільного часу, який можна використовувати з особистими цілями; по-друге, вона дозволяє виконувати декілька робіт водночас; по-третє, це часто може бути єдиним виходом для тих, хто не в змозі знайти постійну роботу; в-четвертих, погоджуючись виконувати випадкову роботу, працівник може потім легко відмовитись від неї, якщо його в ній щось не влаштовує; по-п'яте, за умов такої форми найму працівники мають більше свободи та можливостей у процесі ведення переговорів щодо умов та розмірів оплати праці» [6].

Висновки. Робота з випадковою зайнятістю часто споріднена з роботою осіб вільної професії. Особливо це характерно для висококваліфікованих фахівців, які виконують переважно роботу за своїм фахом. Це стосується і перекладачів. Малокваліфіковані та некваліфіковані працівники, навпаки, вимушені погоджуватись з будь-якою роботою, яку вони в змозі виконати, щоб мати якийсь заробіток.

Зокрема тих, хто традиційно є представником вільної професії. Це, наприклад, адвокати, які за своєю професійною діяльністю повинні бути незалежними від впливу державних

органів і наймачів-посередників, щоб неупереджено захищати права та інтереси своїх клієнтів.

Отже, враховуючи професійну специфіку перекладачів у процесі їхнього професійного навчання слід приділяти увагу підготовці до самостійної діяльності [3] з різними видами перекладів та умовами роботи. Можливо, не кожен перекладач буде працювати в умовах випадкової зайнятості, але необхідно психологічно готувати перекладача і до роботи в такому статусі, що розширить можливості працевлаштування, роботи за фахом, сприятиме підтримці та підвищенню професійного та соціального статусу фахівця.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним бачиться дослідження співвідношення випадкової зайнятості з іншими видами зайнятості в професійній біографії окремих перекладачів, визначення тематики, жанрів, умов перекладу, характерних для різних форм зайнятості, зокрема в залежності від соціально-економічної ситуації та місця проживання та роботи перекладача. Цікавим було б спостереження участі перекладачів у професійних громадянських організаціях та спілках, їх ролі та значення в професійній діяльності перекладача, зокрема, сприяння цих організацій захисту професійних інтересів перекладачів, пошуку та організації їх роботи, соціальному захисту.

Література:

1. Карабчук Т.С. Случайная занятость / Т.С.Карабчук. // Нестандартная занятость в российской экономике/ Под ред. В.Е.Гимпельсона, Р.И.Капелюшников; Гос.ун-т – Высшая школа экономики.- М.: Изд.дом ГУВШЭ, 2006.- С.146-178.
2. Мирам Г.Э. Профессия: переводчик. – 3-е изд./ Г.С.Мирам. – К.: Эльга: Ника – Центр, 2004. – 158 с.
3. Солдатенко М.М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності: монографія / М.М.Солдатенко. - К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – 198 с.
4. Чеботарев П.Г. Перевод как средство и предмет обучения: научно-методическое пособие / П.Г.Чеботарев. – М.: Высшая школа, 2006. – 319 с.
5. Chalmers J., Kalb G. Are Casual Jobs a Freeway to Permanent Employment?: Working Paper 8/2000/Department of Econometrics and Business Statistics, Monash University.2000.
6. Valenzuela A. Working Day Labor: Informal and Contingent Employment / A. Valenzuela. - Cesar E. Chavez Center and Department of Urban Planning, University of California. – Los Angeles, 2003.

Розглядаються проблеми формування професійної компетентності перекладачів з точки зору їх професійної діяльності в умовах випадкової зайнятості.

Ключові слова: перекладач, професійна компетентність, підготовка, випадкова зайнятість.

Рассматриваются проблемы формирования профессиональной компетентности переводчиков с точки зрения их профессиональной деятельности в условиях случайной занятости.

Ключевые слова: переводчик, профессиональная компетентность, подготовка, случайная занятость.

The article deals with forming of professional competence of translators from the viewpoint of professional activity under conditions of casual employment.

Keywords: translator, professional competence, training, casual employment.